

1-1-1973

ความหมายของคำว่า "ประชาธิปไตย"

สาโรช ชิวศรี

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

ชิวศรี, สาโรช (1973) "ความหมายของคำว่า "ประชาธิปไตย"," *Journal of Education Studies*: Vol. 3: Iss. 6, Article 4.
DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.3.6.2
Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol3/iss6/4>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย”

โดย สาโรช บัวศรี

การดำเนินการศึกษานั้น ข้อมจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับการปกครองประเทศ ถ้าประเทศประสงค์จะปกครองแบบประชาธิปไตย ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอนเรื่องประชาธิปไตยให้นักเรียน ตั้งแต่เริ่มมาเข้าโรงเรียนทีเดียว มิฉะนั้นแล้วนักเรียนก็ไม่อาจจะทราบได้ว่าประชาธิปไตยนั้นคืออย่างไรกันแน่ เมื่อเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองของประเทศโดยเต็มแล้ว ก็เลยไม่ทราบว่าทำอะไร จึงจะเป็นประชาธิปไตย ดังนั้นผู้ที่เรียนทางวิชาการศึกษา จึงต้องเรียนเกี่ยวกับประชาธิปไตยควบคู่กันไปด้วยไม่มากก็น้อย เพื่อเป็นเครื่องมือที่จะไปอบรมกุลบุตรกุลธิดาสืบไป

ด้วยเหตุนี้เองจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพยายามทราบความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ให้แจ่มแจ้งพอสมควร โดยเฉพาะในแง่ของปรัชญา

ในแง่ของการปกครอง ประชาธิปไตยมักจะหมายถึงการปฏิบัติตามเสียงของคนส่วนมาก ดังนั้นคนส่วนมากจำเป็นจะต้องได้รับการศึกษาให้ดีและให้เหมาะสม มิฉะนั้นเสียงที่เรียกร้องออกมานั้นจะกลายเป็นเสียงที่ไม่รอบคอบพอ และดังนั้นการปฏิบัติตามเสียงข้างมากจึงกลายเป็นการปฏิบัติที่ผิดพลาดไปหมด เหตุนี้เอง คนส่วนมากจะต้องเป็นคนที่ได้รับการศึกษาพอเพียงและเหมาะสมจึงจะปกครองแบบประชาธิปไตยได้ผลดี

ในแง่ของการเศรษฐกิจ ประชาธิปไตยมักจะหมายถึงการผลิตและจำหน่ายอย่างเสรี ไม่มีใครผูกขาดแต่ผู้เดียว ถ้าจะมีการควบคุมหรือบังคับประการใด ก็เป็นการควบคุมหรือบังคับประการใด ก็เป็นการควบคุมหรือบังคับตัวของตัวเองเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

ทั้งนี้โดยวิธีประชุมปรึกษาหารือกันเองเพื่อบังคับและควบคุมกันเอง สมกับคำที่กล่าวว่าเป็น การกระทำ ของประชาชนเอง เพื่อประชาชนเอง และโดยประชาชนเอง

แต่ทั้งในแง่การปกครอง และในแง่การเศรษฐกิจที่กล่าวมาแล้วนั้นย่อมจะอาศัย ความคิดในแง่ปรัชญาเป็นรากฐานทั้งสิ้น ดังนั้นความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในแง่ปรัชญา จึงเป็นสิ่งที่จะต้องทราบเอาไว้ เพื่อจะได้เป็นแม่บทในการที่จะนำไปใช้ในแง่ต่างๆ ของชีวิต จะเป็นในแง่ของการศึกษาการปกครอง หรือการเศรษฐกิจก็ตาม

ในแง่ของปรัชญา ประชาธิปไตยมีความหมายดังที่จะได้พยายามอธิบายดังต่อไปนี้ ในการอธิบายนี้ก็จำเป็นจะต้องสมมติกันอีก จึงจะเกิดความแจ่มแจ้ง ในโลกนี้ถ้า สมมติว่ามีคนอยู่คนเดียวก็ไม่ต้องสัมพันธ์กับใคร ไม่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับผู้อื่น นอกจากกับ ตัวเอง

แต่ถ้ามีคนอยู่มากกว่าคนเดียวอย่างปัจจุบันนี้ ก็จำเป็นจะต้องติดต่อหรือสัมพันธ์ กับคนอื่นเป็นการแน่นอนหลีกเลี่ยงไม่พ้น จะต้องสัมพันธ์ภาพกับมนุษย์อื่น (Human Relationship) อยู่เสมอ สัมพันธภาพดังกล่าวนี้คงมีมากมายหลายชนิด แต่ถ้าจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็ พูดยุติว่ามี ๓ ชนิด คือ

๑. มีคนคนเดียวหรือคนกลุ่มหนึ่งเป็นผู้คิด และสั่งการไปยังคนอื่น คนอื่น เหล่านั้นไม่ต้องมีส่วนคิดเลยแม้แต่น้อย คนคนเดียวหรือคนกลุ่มหนึ่งนั้นเป็นผู้ทรงอำนาจ (Authority) ในการคิดและสั่งการเป็นการเด็ดขาด สัมพันธภาพชนิดนี้เรียกว่า Authoritarianism หรือ Autocracy ซึ่งจะแปลว่าอิตาลีก็ว่าได้ ถ้าบังเอิญคนคนเดียวหรือคนกลุ่ม หนึ่งดังกล่าวนี้เป็นคนดีมีน้ำใจเป็นพ่อเมื่องก็คงพอจะดำเนินกันไปได้ แต่ส่วนมากนั้นมักจะ เป็นอย่างที่ Lord Acton กล่าวคือว่า “All power corrupts and absolute power corrupts absolutly” (แปลว่า อำนาจทั้งปวงอาจคดโกงได้ และอำนาจที่เด็ดขาดอาจคดโกงอย่าง เด็ดขาดเช่นกัน) ดังนั้นสัมพันธภาพแบบที่หนึ่งจึงค่อยๆ หายไป

๒. บางครั้ง บางยุคหรือบางสมัยมนุษย์ทุกๆ คนต่างคนต่างอยู่ไม่มีใครรับผิดชอบ ไม่ร่วมมือกัน ใครเก่งใครอยู่ ใครอ่อนใครล้มไป ไม่มีใครช่วยเหลือและกำจุนใคร ไม่มีใครปรึกษาหารือหรือเชื่อใจใครกันได้เลย ผู้อ่อนกว่าย่อมมีความริษยาและคอยจ้องล้างผู้ที่อยู่ใน

อำนาจ ต่างคนต่างพาย จะพายไม่พร้อมกันก็ช่าง ใครจะไม่พายก็ช่าง ตรงกับที่เขาบอกว่า “Every man is on his own, and the devil takes the hindmost” ซึ่งอาจแปลได้ว่า **ตัวใครก็ตัวมัน ใครอยู่รั้งหลังก็จะถูกผีบ้านันคร่าตัวไป** สัมพันธภาพชนิดนี้เป็นอันตรายยิ่ง สังคมใดตกอยู่ในลักษณะเช่นนี้ก็คงจะสูญเสียแก่ศัตรูโดยเร็วพลัน เขาเรียกสัมพันธภาพแบบที่ตองนี้ว่า **Laissez Faire** (ปล่อยกันไปตามเรื่อง หรือตัวใครตัวมัน)

๓. ทุก ๆ คนร่วมกันรับผิดชอบ ต่างกันนับถือและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ต่างก็ใช้ปัญญาเป็นหลักใหญ่ ใช้ปัญญาเป็นเครื่องยึดรั้งไม่ให้ร่วมมือไปในทางเสีย หรือไม่ให้ไปในทางเสีย หรือไม่ให้ไปหลงนับถือในเรื่องซึ่งเสียหาย ทุกคนร่วมมือกัน แบ่งปันกันและประสานงานกันเพื่อแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปจนได้ และทำให้ทุกคนได้เจริญเติบโตไปด้วยกันทั่วทุกคนตามอัตภาพของตน สัมพันธภาพแบบนี้เรียกว่าประชาธิปไตย (**Democracy**)

จากที่อธิบายมาแล้วทั้งสามข้อนี้ ก็อาจสรุปได้ว่า**อัตตาริปไตย**ก็คือ **Laissez Faire** หรือ **ตัวใครตัวมัน** ก็ดีหรือ**ประชาธิปไตย** ก็ดี ต่างก็เป็นสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ชนิดหนึ่ง (**A Kind of human relationship**) ด้วยกันทั้งนั้น แต่ละชนิดก็มีลักษณะแตกต่างกันออกไป ดังนั้นถ้าจะถามว่า “ประชาธิปไตยคืออะไร ก็อาจจะตอบอย่างง่าย ๆ ที่สุดว่า ประชาธิปไตยก็คือสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ชนิดหนึ่ง” เท่านั้นเอง

เนื่องจากเราจะต้องเข้าใจคำว่า “ประชาธิปไตย” ในแง่ของปรัชญาจึงจำเป็นจะต้องยึดสัมพันธภาพที่เรียกว่า ประชาธิปไตยนี้อีกครั้งหนึ่ง สัมพันธภาพที่เรียกว่าประชาธิปไตยนี้มีลักษณะสำคัญอยู่ ๓ ประการเป็นพิเศษ บุคคลที่อาศัยอยู่ในสังคมประชาธิปไตยจะต้องติดต่อกันหรือสัมพันธ์กันตามแนวทาง ๓ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. **มีการเคารพซึ่งกันและกันอย่างยิ่ง (Respect for Individuals)** ถ้าจะพูดเป็นคำศัพท์ก็อาจจะพูดได้ว่า คือ “การยอมรับ” คือทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งกาย วาจาและความคิด ทุกคนย่อมจะเคารพในความคิดของผู้อื่น ทุกคนย่อมแสดงความคิดเห็นออกมาได้โดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น ย่อมมีการให้โอกาสและเคารพแก่ความคิดของคนทุกคน นักปราชญ์ในเรื่องนี้กล่าวไว้ว่า “I may not agree with what you say; but I will fight to the death for the right for you to say it”. ถ้าถือกันอย่างเคร่งครัดจริง ๆ แล้ว การล่วงเกินผู้อื่น

การทำร้ายผู้อื่น การหมิ่นผู้อื่น การโกรธผู้อื่น ย่อมเป็นการไม่เคารพซึ่งกันและกัน และผิดหลักประชาธิปไตยทั้งสิ้น

๒. **มีการแบ่งปันกัน ร่วมงานกันและประสานงานกัน (Sharing, Participating and Cooperating)** ข้อนี้หมายความว่าผู้ใดสามารถในทางใด ก็อาสารับแบ่งงานไปทำ ไม่บ่ายเบี่ยงและหลีกเลี่ยง ร่วมมือกันทำหมดตามอัธยาศัย และประสานงานกันหมดโดยทำตามที่ได้ตกลงกันตามแผนซึ่งร่วมกันวางไว้แล้ว ไม่มีใครถือตั้งกลั่นแกล้งเนื่องจากเห็นแก่ตัวเอง ถ้าพูดเป็นคำศัพท์ลักษณะข้อนี้ก็คือ “สามัคคีธรรม”

๓. **มีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา (Faith in the Method of Intelligence)** พูดเป็นคำศัพท์ก็คือ “ปัญญาธรรม” การที่คนเรานับถือกันและร่วมมือสามัคคีกันนั้น บางทีอาจนับถือกันและร่วมมือกันไปในทางที่ผิด เช่นร่วมมือกันตั้งโรงเรียนสอนให้เป็นคนโจร เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องมี “ปัญญา” เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งและชี้ทางเป็นทางเสีย มิให้เขวไปได้ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งทีเดียว ดังนั้น **ในสังคมที่เป็นประชาธิปไตยจึงมีการนับถือปัญญาธรรมอย่างยิ่ง** คนตระกูลสูง คนร่ำรวย ฯลฯ จะเป็นพลเมืองที่ดีได้ก็ต่อเมื่อปัญญาและศีลธรรม ดังนั้นคนในสังคมประชาธิปไตยจึงต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาดีพอสมควร เพื่อจะได้มีปัญญาธรรม

ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” มาพอสมควรแล้ว พอสรุปขั้นสุดท้ายอย่างง่าย ๆ ได้ว่า ประชาธิปไตยคือมนุษยสัมพันธ์อย่างหนึ่ง ซึ่งยึดมั่นในคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

ความคิดในแง่ปรัชญาประชาธิปไตย (Democratic Philosophy) ดังที่กล่าวมาง่าย ๆ นี้ควรจะนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ จนเป็นนิสัยในชีวิตหรือเป็นแนวทางแห่งชีวิต (Way of life) ของแต่ละคน คนที่มีอาชีพเป็นครูย่อมจะยำเกรงศิษย์ของตนเสมอว่า ให้ยึดถือเอาประชาธิปไตยนี้ในฐานะที่เป็นแนวทางแห่งชีวิตประจำวัน คือ Democracy as a way of life เมื่อถือมั่นในด้านปรัชญา คือในทางการวาทกรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรมได้แล้ว เมื่อจะขยายตีความให้กว้างไปในด้านการปกครองการเศรษฐกิจ หรือเรื่องของสังคมทั้งปวง รวมทั้งเรื่องการศึกษา ก็ย่อมจะมีแนวปฏิบัติหรือมีรากฐานที่จะวิวัฒนาการไปได้อย่างเป็นประชาธิปไตยเสมอไป

อนึ่ง พึงสังเกตได้ว่าธรรมะใหญ่ๆ ในลัทธิประชาธิปไตยที่กล่าวมาแล้วนั้น ก็ตรงกับข้อธรรมะในพระพุทธศาสนาของเรานั่นเอง ด้วยเหตุนี้สำหรับบุคคลที่ยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางของชีวิต (Buddhism as way of life) อยู่แล้วก็จะพบว่าลัทธิประชาธิปไตยนั้นเป็นของธรรมดาพุทธศาสนิกชนปฏิบัติเป็นปรกติอยู่แล้ว เพียงแต่จะนำเอาหลักการไปดัดแปลงใช้ในการปกครอง การเศรษฐกิจ การศึกษาและอื่นๆ เท่านั้น ถ้าหากเราเข้าใจลึกซึ้งและยึดมั่นในหลักการจริงๆ แล้ว การนำไปดัดแปลงก็ไม่ควรจะยากเกินไป เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ยึดมั่นในพุทธศาสนา จึงทำให้รู้สึกมั่นใจว่าการที่จะปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นไม่ควรจะยากเกินไปสำหรับประเทศไทยเรา.

**ความเป็นผู้ระวังในหน้าที่ ย่อมรักษาความดีไว้ได้
และให้ความดีเจริญขึ้น**

จาก ขรรฆมานุวัตร